

Єлизавета ТЕМЧЕНКО

студентка ННІ права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Денис МОІСЕЄНКО

доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук

ЗАХОДИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Цивільний процесуальний кодекс України визначає юрисдикцію та повноваження загальних судів щодо цивільних спорів та інших визначених справ, встановлює порядок здійснення цивільного судочинства. Відповідно ст. 2 ЦПК України, завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [1].

Сучасні вчені пропонують розглядати причини застосування примусових заходів у двох аспектах. По-перше, загально правові – як сукупність правових норм, за допомогою яких вони встановлюються і застосовуються; по-друге, в особливу, цивільно-процесуальну – як сукупність специфічних врегульованих цивільним процесуальним законодавством обставин, що зумовлюють виникнення підстав для застосування заходів процесуального примусу.

Процесуальними примусовими заходами є процесуальні дії, що здійснюються у випадках, передбачених ЦПК України, з метою спонукання заінтересованих осіб до виконання судових рішень, сумлінного виконання процесуальних обов'язків, припинення зловживань та запобігання незаконним перешкодам у здійсненні правосуддя (ст. 143 ЦПК) [1, 2].

Слід зазначити, що застосування судом примусових заходів суперечить волі та бажанню винного, шляхом вжиття заходів фізичного чи психологічного впливу і завжди пов'язане з певними обмеженнями прав і свобод. Отже, при застосуванні заходів процесуального примусу суд повинен виходити з підстав, встановлених законом [3].

Статтею 144 ЦПК України передбачено, що заходами процесуального примусу є: попередження; видалення із зали суду; тимчасове вилучення доказів з метою судового розгляду; привід; штраф.

Також, не застосовуються декілька заходів процесуального примусу до однієї особи за одне й те саме правопорушення (ст. 144-145 ЦПК). Порядок застосування заходів процесуального примусу визначено статтею 144 ЦПК України [3, 4].

За порушення порядку під час судового засідання або невиконання розпоряджень головуючого до учасників цивільного процесу та інших осіб, присутніх у судовому засіданні, застосовується попередження.

Попередження – це усне попередження суду, що попереджає винного у порушенні порядку в судовому засіданні про неприпустимість такого провадження в майбутньому, необхідність дотримання встановленого порядку та виконання вказівок голови суду. Цей захід застосовується до будь-якої особи, яка присутні в залі суду, чия поведінка перешкоджає здійсненню правосуддя (наприклад, телефонування, лайка, бійки тощо).

Видалення із зали суду, визначається як окремий захід процесуального примусу, що застосовується якщо особа в залі суду повторно порушує порядок або їй були раніше озвучені зауваження щодо порядку в залі суду. Тоді така особа видаляється із зали суду на підставі ухвали голови суду, яке вирішується на місці без виходу наради. Такі рішення оскарженню не підлягають [3].

Якщо ж у слідчих або інших уповноважених осіб, що розглядають справу, виникають проблеми з отриманням доказів, то такі особи мають право запросити через суд докази в обов'язковому порядку. В випадку, якщо особа, не може надати такі докази затребувані через суд або не може у встановлений судом строк, то повинна повідомити про це суд із зазначенням причин протягом п'яти днів з дня вручення такої ухвали (ч. 4 статті 137 ЦПК).

Привід же, полягає в примусовому супроводженні працівником органу Національної поліції особи, щодо якої він застосовується, до зали суду з відшкодуванням в дохід держави витрат на його здійснення. Привід може застосовуватися лише до свідка, протиправність дій якого полягає у порушенні встановленого у ст. 69 ЦПК України обов'язку з'явитися до суду у визначений час і дати правдиві показання про відомі йому обставини.

Згідно з статтею 148 ЦПК України суд може прийняти рішення щодо стягнення з певної особи штрафу до доходу державного бюджету держави від 0,3 до 3-х розмірів прожиткового мінімуму для дієздатних осіб у випадках: невиконання процесуальних обов'язків, зокрема ухилення від дій, покладених судом на сторону процесу; зловживання процесуальними правами, дії чи бездіяльність з метою перешкоджання правосуддю; неповідомлення суду про неможливість подання витребуваних судом доказів; невиконання рішення про забезпечення позову чи доказів, ненадання у встановлений судом строк копії позовної заяви, апеляційної чи касаційної скарги, відзиву, заперечення іншій стороні провадження; порушення заборон, встановлених частиною 9 ст. 203 ЦПК України [4].

Процесуальний примус як вид державного примусу, таким чином, має

подвійну природу; юридичного та примусового характеру; специфічна форма правоохоронної діяльності; застосовується спеціально уповноваженим державним органом; спрямовані на встановлення та підтримання гомеостазу прав та інтересів учасників процесу.

Отже, у результаті дослідження правових підстав застосування заходів процесуального примусу в цивільному процесі, можна дійти наступних висновків. Зазначені в ст. 144 ЦПК України підстави застосування заходів процесуального примусу носять загальний характер і конкретизуються у відповідних нормах ЦПК України, які визначають підстави застосування процесуального примусового заходу [5].

Відповідно до статті 144 ЦПК України заходами процесуального примусу є: попередження; вигнання із зали суду; тимчасове вилучення доказів з метою судового розгляду, привід; штраф. Однак до однієї особи за одне й те саме правопорушення не можна застосувати декілька заходів примусу. Тому примусові заходи можна розглядати як дієвий засіб забезпечення дотримання норм цивільного процесу.

---

1. Бобрик В.І. Заходи процесуального примусу: порівняльно-правовий аналіз у різних видах цивілістичного судочинства. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 10. С. 16-22.

2. Куцик К.В. Щодо визначення поняття процесуального примусу в цивільному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород, 2016. № 41. Т. 1. С. 118.

3. Резнікова В.В. Заходи процесуального примусу. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. Чернівці, 2018. С. 158.

4. Сіверський О. М. Розвиток заходів процесуального примусу на території України в історичному аспекті. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. №. 12. С. 269-276.

5. Куцик К. В. Підстави застосування заходів процесуального примусу у цивільному процесі України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. Одеса. 2016. С. 133-136.